

# Božja stranka na čelu Libanona – od rata do vlasti

**Boško Picula**

**Nekadašnji pokret na marginama građanskog rata u Libanonu, Hezbollah je trideset godina nakon svoje pojave 1982. postao jedna od najutjecajnijih političkih stranaka na Bliskom istoku koja se ni danas ne odriče oružane borbe**

Od početka građanskog rata u Siriji 15. ožujka 2011. kao jedno od ključnih pitanja nametnulo se moguće prenošenje neprijateljstva na susjedni Libanon. Do krvava unutarnjeg sukoba u Siriji – koji je do kraja srpnja ove godine, prema procjenama Ujedinjenih naroda, odnio više od šesnaest tisuća ljudskih života – građanski rat u Libanonu (1975-1990) bio je najteži unutarnji sukob u nekoj bliskoistočnoj državi. No intenzitet sukoba i broj žrtava od početka rata u Siriji nadmašuju početne faze ratnih zbivanja u Libanonu u usporedivom razdoblju, to jest u prvih godinu i pol dana od početka rata u travnju 1975. do Sporazuma u Rijadu u listopadu 1976. Tada je dogovoren prvi u nizu prekršenih prekida vatre u tome višestapnom sukobu u kojemu je u petnaest godina trajanja ubijeno više od 150 tisuća ljudi (Norton, 2007:12). Otkako su se 1990. u Libanonu konfrontacijski procesi s ratišta preselili u političke institucije, neprestance postoji strah i u zemlji i u regiji da će stalna suparništva eskalirati u novi oružani sukob. Rat u Siriji ta je strahovanja pojačao, ne samo zbog neposrednog susjedstva koje se tijekom Arapskog proljeća pokazalo kao katalizirajući čimbenik, nego zbog iznimno složenih libanonsko-sirijskih odnosa koji u Libanonu oblikuju jedan od ključnih društvenih rascjepa, a koji se manifestira u formiranju i održavanju kolektivnih političkih aktera, stranaka i koalicija.<sup>1</sup> Vrlo krhka ravnoteža interesa i njihovih predstavnika u libanonskoj politici u svojoj se aktualnoj dionici održava od 13. lipnja 2011. kada je nakon višemjesečnih pregovora počeo drugi premijerski mandat Nadžiba Mikatija.<sup>2</sup> On je stao na čelo izvršne vlasti koju predvodi Hezbollah, čime je nekadašnji

Boško Picula, nedavno je na Fakultetu političkih znanosti obranio doktorsku disertaciju "Intrakonfliktni izbori: demokratsko konstituiranje vlasti unutar sukoba u Afganistanu, Iraku i Palestinskoj samoupravi". Stručnjak za Bliski istok. E- pošta: bosko.picula@yahoo.com

revolucionarni pokret upitne budućnosti unutar libanonskog društva i politike institucionalizirao svoj politički položaj u zemlji. Time je, na određeni način, dovršen proces "libanonizacije Hezbolaha"<sup>3</sup> kako analitičari nazivaju odluku njegovih čelnika iz 1992. da odustanu od pretvaranja zemlje u islamsku državu ili

**Dovršen je proces "libanonizacije Hezbolaha", kako analitičari nazivaju odluku njegovih čelnika iz 1992. da odustanu od pretvaranja zemlje u islamsku državu ili "preddržavu" novoga islamskog kalifata i da svoju političku borbu otpočnu unutar institucija postojeće libanonske republike**

"preddržavu" novoga islamskog kalifata i da svoju političku borbu otpočnu unutar institucija postojeće libanonske republike. To se dogodilo bez obzira na to što se Hezbolah punih deset godina, od svojih ratnih početaka od izraelske invazije na zemlju u lipnju 1982, suprotstavljao libanonskoj konfesionalnoj demokraciji, to jest političkom sustavu utemeljenom na kvotama za pojedine religijske skupine. Taj je model, prema Hezbolahu, bio duboko protuislamski i nepopravljivo korumpiran. Tako je Božja stranka, kako doslovce glasi prijevod naziva Hezbolah, u trideset godina svog postojanja prešla rijetko viđen put i u svjetskim razmjerima od žestoke protusustavske i protudržavne oporbe do jednako tako gorljiva jamca stabilnosti postojeće libanonske vlasti i političkog sustava. To se najbolje vidjelo ovog proljeća kada je rat u Siriji najozbiljnije zaprijetio miru u Libanonu. Niz puta viđen scenarij u Libanonu – ubojstvo pojedinca iz jedne religijsko-političke strane koje ubrzo eskalira u obračun različitih entiteta – zasad opasno nagriza mir, ali još uvijek ne provocira zbivanja kao u susjednoj Siriji. Prijeti li Libanonu novi građanski rat? I je li dvadeset i dvije godine nakon završetka najtežeg rata na tlu Libanona Hezbolah sada najodlučniji akter u zaustavljanju novog sukoba i stabiliziranju političkih prilika? Kao i više puta dosad, situacija u susjedstvu utjecat će na stanje u zemlji.

### **Od Bejrutskoga do Arapskog proljeća**

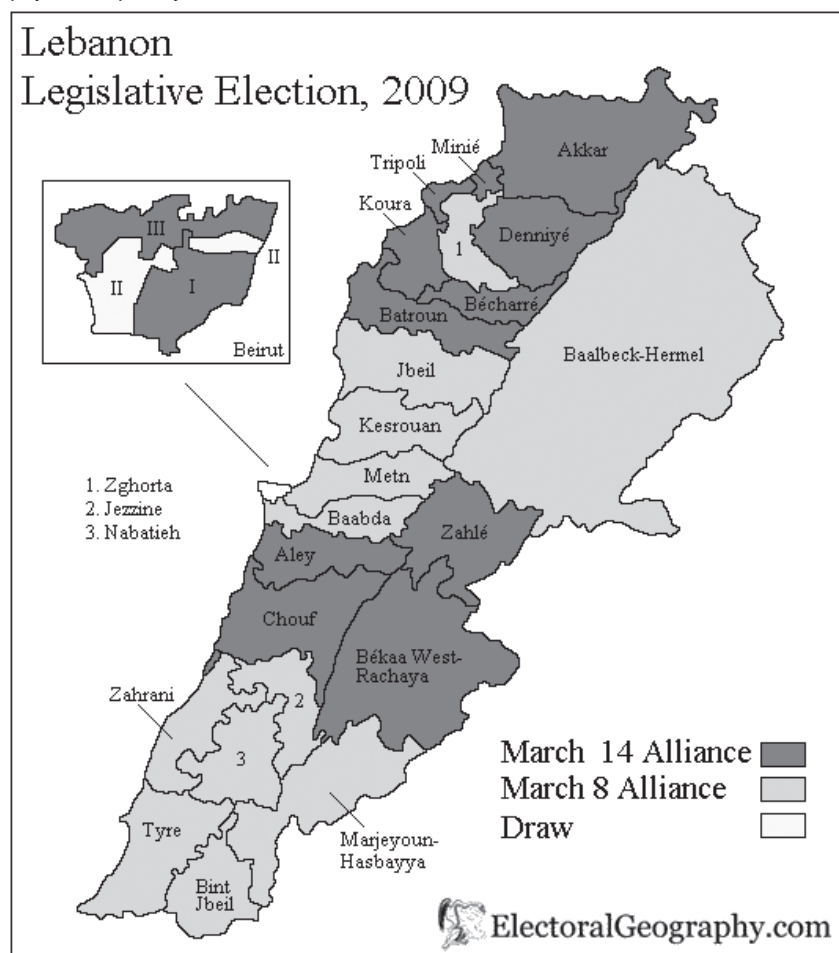
Kada je građanski rat u Siriji 2012. ušao u drugu godinu trajanja, postalo je jasno da Libanon, koji je od ožujka 1976. do travnja 2005. bio pod političkim i vojnim tutorstvom autokratskog režima u Damasku, teško može izbjeći makar povremene oružane obračune domaćih pristaša i protivnika sirijskog predsjednika Bašara al-Asada i vladajuće elite oko njega. Već su u lipnju 2011. u Tripoliju na sjeveru zemlje počeli obračuni između pro-sirijskih alavitskih i protusirijskih sunitskih milicija. Sunitske isla-

mističke skupine organizirale su ubrzo blokade prometnica u sjevernom Libanonu prosvjedujući protiv uhićenja libanonskih islamista koji su podržali pobunjenike u sirijskom sukobu. Napetosti na sjeveru zemlje rasle su s pogoršanjem stanja u Siriji da bi se u svibnju 2012. unutarlibanonski jaz glede podrške Al-Asadovu održavanju na vlasti proširio i na Bejrut, što je dovelo do raspoređivanja libanonskih oružanih snaga i u glavnom gradu i na sjeveru države. Do svibnja se broj ubijenih popeo na nekoliko desetaka, a vrhunac je bio ubojstvo istaknutoga libanonskog sunitskog klerika Ahmeda Abdela-Vahida i njegova pomoćnika 20. svibnja ove godine. Napali su ih pripadnici libanonske vojske nakon što se njihovo vozilo nije zaustavilo na nadzornoj točki u pokrajini Akar na samom sjeveru zemlje. Vojne su vlasti izrazile žaljenje zbog ubojstva i najavile temeljitu istragu incidenta. No diljem su zemlje uslijedili prosvjedi protusirijskih snaga, pri čemu su se čuli i zahtjevi za osnivanjem paralelne libanonske vojske koja neće biti pod utjecajem aktualne prosirijske vlasti na čijem su čelu predsjednik Mišel Sulejman,<sup>4</sup> predstavnik maronitske kršćanske zajednice i premijer Nadžib Mikati kao predstavnik sunitske islamske zajednice. Prosvjede je iskoristila oporba koju od početka 2011. vodi Mikatijev prethodnik Sad Hariri, čelnik Pokreta za budućnost, koji je s 26 zastupnika pojedinačno najjača politička stranka i najbrojnija članica oporbene koalicije Savez 14. ožujka u jednodomnome libanonskom parlamentu. Ipak, i Hariri je, kao i predstavnici vlasti, pozvao na smirivanje stanja kako se sirijski sukob ne bi nepovratno prenio na Libanon. Očito poučene povijesnim iskustvima, vlast i oporba u Libanonu zasad, uz podosta političke kombinatorike, održavaju unutarnji konflikt niskointenzivnim, budno prateći razvoj situ-

**Hezbolah nije bio puka ekspozitura stranih regionalnih sila, konkretno Irana i Sirije, nego se razvio kao autohtona libanonska politička stranka ili, točnije, multidisciplinarna organizacija, čiji utjecaj nadmašuje njezin formalni položaj u libanonskim političkim institucijama**

acije u Siriji. Promjena režima u Damasku za Libanon znači samo jedno – dugoročnu promjenu regionalnoga političkog okruženja u kojem proasadovske snage gube, a protuasadovske snage dobivaju novoga važnog vanjskopolitičkog saveznika. Premda je Hezbolah među prvim snagama, vrlo je vjerojatno da Božja stranka neće tako brzo izgubiti stečene pozicije jer se gotovo od početka svog djelovanja, uz nezanemarivu podršku iz inozemstva, oslanjala na intenzivan rad s mjesnim stanovništvom koje je Hezbolahu, poglavito u vremenima građanskog rata i poraća, honoriralo njegove socijalne projekte. Naime, Hezbolah, ni kao nekadašnji sudionik građanskog rata u Libanonu ni kao

**Zemljovid 1:** Rezultati libanonskih parlamentarnih izbora 2009. prema uspjehu u pojedinim pokrajinama



Izvor: <http://www.electoralgeography.com/new/en/countries/l/lebanon/lebanon-legislative-election-2009.html> (preuzeto: 20. srpnja 2012).

poslijeratni institucionalni akter unutar libanonskog političkog sustava, nije bio puka ekspozitura stranih regionalnih sila, konkretno Irana i Sirije, nego se u prvom redu razvio kao autohtona libanonska politička stranka ili, točnije, multidisciplinarna organizacija, čiji utjecaj u regiji, pa i svijetu danas nadmašuje njezin formalni položaj u libanonskim političkim institucijama.

Danas dio vladajuće koalicije Savez 8. ožujka, Hezbolah je libanonsko "Arapsko proljeće prije proljeća" 2005. dočekaao kao ideološki beskompromisan, ali akcijski vrlo pragmatičan akter. U proteklih je sedam godina svoj položaj ojačao djelujući istodobno na tri polja: političkome, socijalno-ekonomskom i vojno-sigurnosnom. Ključan se događaj za aktualno političko svrstavanje u Libanonu zbilo 14. veljače 2005. kada je ubijen bivši premijer Rafik Hariri. On je s dužnosti predsjednika vlade ostupio nakon što se u kolovozu 2004. Sirija, koja je vojno i obavještajno ostala prisutna u Libanonu i nakon svršetka građanskog rata, ponovno umiješala u unutarnje prilike u zemlji zahtijevajući produžetak šestogodišnjeg mandata ondašnjeg predsjednika Emilea Lahouda. Hariri se tome oštro suprotstavio i dao ostavku, ali je i kao oporbeni čelnik predstavljao opasnost za prosirijске

snage u zemlji. Za njegovu je likvidaciju međunarodna zajednica osumnjičila sirijski režim i njegove suradnike u Libanonu, tražeći ispunjavanje Rezulocije 1559 Vijeća sigurnosti UN-a kojom je predviđen odlazak svih stranih vojnih postrojba iz Libanona. U sve ozbiljnijoj političkoj krizi u zemlji nakon Haririjeva ubojstva, protusirijske su snage započele "Cedrovu revoluciju", okupivši se oko tri zahtjeva: slobode, suverenosti i neovisnosti, pri čemu su posljednja dva zahtjeva podrazumijevala oslobađanje od sirijskog tutorstva. No okupile su se i prosirijске snage organizirajući velike prosvjede 8. ožujka 2005, a prema tom je danu kasnije nazvana politička koalicija. Na odgovor nije trebalo dugo čekati jer su 14. ožujka 2005. počeli dotad najmasovniji protusirijski prosvjedi u zemlji na kojima je, prema procjenama, sudjelovalo oko milijun ljudi. Pretvaranje političkoga u oružani sukob spriječila je (ne)očekivana odluka Damaska da nakon gotovo trideset godina vojne nazočnosti u Libanonu povuče svoje postrojbe, što se i dogodilo do kraja travnja. U svibnju i lipnju organizirani su prvi parlamentarni izbori bez sirijske vojske na libanonskom tlu na kojima je pobijedio Savez 14. ožujka Sada Haririja, sina ubijenog Rafika Haririja, dok su unutar oporbenog Saveza 8. ožujka najjače pozicije zauzele dvije šijitske političke organizacije, Amal i Hezbolah. Gotovo isti raspored snaga ponovio se i na sljedećim parlamentarnim izborima 7. lipnja 2009.

No Libanon ni u prvome nesirijskom izbornom ciklusu nije prošao bez političke krize koja je bila na vrhuncu od prosinca 2006. do svibnja 2008. Prosvjede su pokrenuli Amal, Hezbolah i njima pridruženi Slobodni patriotski savez maronitskog političara Mišela Aouna tražeći vladu nacionalnog jedinstva i prijevremene izbore. Pregovori su s vladajućom koalicijom propali, a novi je oružani sukob zaprijetio miru u zemlji nakon što su vlasti u svibnju 2008. ugasile Hezbolahovu telekomunikacijsku mrežu. Ipak, Sporazumom u Dohi istog mjeseca sukob je izbjegnut. Dva mjeseca kasnije formirana je vlada nacionalnog jedinstva u kojoj je Hezbolah dobio svog ministra, a Savez 8. ožujka ukupno jedanaest resora. Velika koalicija sklopljena je i nakon parlamentarnih izbora 2009. na kojima je Haririjev Savez 14. ožujka osvojio 71 zastupničko mjesto, a Savez 8. ožujka na čelu sa Slobodnim patriotskim savezom, Amalom i Hezbolahom 57 mjesta. Sam je Hezbolah osvojio dvanaest zastupničkih mjesta, jedno manje od Amala.<sup>5</sup> Premijer je postao Sad Hariri, ali je preslagivanje snaga unutar pobjedničke koalicije ubrzo dovelo do novoga vladajućeg saveza, potvrđujući tako nestalnost političkih dogovora u Libanonu. Naime, Napredna socijalistička stranka Valida

Džumbata, vodećeg političara Druza, napustila je u siječnju 2011. Savez 14. ožujka i s većinom se zastupnika, njih sedam, priključila proirijjskom Savezu 8. ožujka. Hariri je vlada pala, a nova se oformila u lipnju iste godine pod predsjedanjem Nadžiba Mikatija. Bez obzira na to što je u novoj vladajućoj koaliciji mandatno najjači Blok za promjenu i reformu na čelu sa sekularnim i reformističkim Slobodnim patriotskim savezom, ključna je sastavnica aktualne libanonske vlade islamistički Hezbollah, koji je na taj način potpuno zamijenio prvotnu revolucionarnost u političko-vojnom djelovanju sadašnjom evolucijom kako bi ostvario svoje političke, društvene i vojne ciljeve u zemlji. Od građanskog rata u Libanonu do recentnog sukoba u Siriji, od Bejrutskog proljeća 2005. do aktualnoga Arapskog proljeća, Hezbollah je radikalno promijenio svoj pristup libanonskoj državi i njezinim institucijama, ali je svjetonazorski ostao isti, nastojeći uvijek svoje konkretne postupke opravdati višim ciljevima.

### **Revolucionarni pokret, socijalni skrbnik i politička stranka**

Počeci djelovanja Hezbollaha neposredno su vezani za građanski rat u Libanonu, koji je u lipnju 1982.<sup>6</sup> ušao u novu fazu zaoštavanja nakon što je Izrael ponovno izvršio invaziju na jug zemlje i Bejrut. To nije bila prva izraelska intervencija u sklopu unutarnjeg sukoba u susjednoj zemlji, jer su Izraelske obrambene snage i u ožujku 1978. napale položaje Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO) na jugu Libanona. No izraelska intervencija 1982. bila je u vojnom smislu znatno šira, a i političke su joj posljedice bile neusporedivo značajnije. Inače, građanski je rat u Libanonu počeo 13. travnja 1975. kada su se sukobile različite maronitske i sunitske milicije, a neposredni povod sukobu bio je napad na kršćanske vjernike u predgrađu Bejruta. Do početka 1976. vojnu su inicijativu preuzele združene postrojbe oporbenoga Libanonskog nacionalnog pokreta (LNP) Kamala Džumbata i PLO-a, čije su se čelništvo i glavnina snaga nakon odlaska iz Jordana početkom sedamdesetih stacionirali u Libanonu.

Smatrajući da će eventualna pobjeda LNP-a i PLO-a nad maronitima dovesti do izraelskog napada i posljedične okupacije zemlje, sirijski predsjednik Hafez al-Asad pozitivno je odgovorio na poziv maronitske strane u sukobu te su postrojbe sirijske vojske u ožujku 1976. ušle u Libanon. Tu je intervenciju podržavala Arapska liga na sastanku u Kairu u listopadu 1976, ali se stanje nije ni izbliza stabiliziralo jer su u sukob neprestance ulazili novi akteri. Također, PLO je tijekom prvih godina rata učvršćivao svoj položaj u zemlji, a na jugu je počeo ugrožavati status vodeće šijitske organizacije Amal s kojom se počeo oružano sukobljavati. Napadi PLO-a na sjever Izraela opravdali su izraelsku intervenciju, pri čemu je u početku šijitsko stanovništvo pozdravilo obuzdavanje palestinske strane. Međutim, Izraelci su se unatoč protjerivanju PLO-a iz Libanona zadržali na jugu zemlje, pretvorivši se u očima mjesnog stanovništva u okupatore.<sup>7</sup> Rat je upravo nakon izraelske intervencije ušao u najkrvaviju fazu čiji je eklatantni primjer pokolj u palestinskim izbjegličkim logorima Sabri i Šatili koji je između 16. i 18. rujna 1982. izvršila maronitska Falangistička milicija pod zaštitom izraelskih vojnika. Prema broj 11 - rujan 2012.

različitim procjenama, ubijeno je između 750 i 3.500 Palestinaca. Sunovrat zemlje u dotad najteže ratne obračune koje je, s jedne strane, karakterizirao premreženi međuvjerski konflikt samih stanovnika Libanona, a s druge strane dvostruka strana intervencija (sirijska i izraelska), pogodio je pojavljivanju novih, radikalnih skupina, osobito na siromašnome i zanemarenom jugu nastanjenom uglavnom šijitima. Njihov je politički predstavnik od početka sedamdesetih godina bio pokret Amal<sup>8</sup> (Nada), čija je milicija formirana na početku građanskog rata u Libanonu i vojno se etablirala u kasnijim sukobima s PLO-om. Međutim, nakon dolaska izraelske i odlaska palestinske vojne sile, na jugu Libanona nastali su uvjeti za drukčije profiliranog predstavnika šijitskog stanovništva koji će se ne samo suprotstaviti okupatoru i korumpiranim plemenskim elitama, nego i pomoći ugroženom stanovništvu zagovarajući islamsko pravo kao temelj uređenja društva. Tako je nastao Hezbollah. Prvih nekoliko godina, počevši od ljeta 1982, Hezbollah je više bio tajno društvo, a manje vidljiva organizacija.

Nakon što je objavio svoj manifest u siječnju 1985, Hezbollah je i službeno postao jedna od ključnih strana u građanskom ratu u Libanonu. Podršku stanovništva počeo je stjecati ne samo kao rezolutan protivnik Izraela, nego i kao inicijator i organizator niza socijalnih aktivnosti, od pomoći najugroženijim stanovnicima zemlje preko osiguranja medicinske skrbi i školovanja djece i mladih do pokretanja razvojnih programa i medija, poglavito nakon završetka rata. Sve je to naišlo na otpor Amala s kojim se Hezbollah sukobio potkraj rata 1988-1989. Ideološki, Hezbollah je neposredni nastavljatelj zasada Islamske revolucije u Iranu 1979. s čijim sudionicima dijeli šijitski predznak, u ovom slučaju važniji od arapskog podrijetla najvećeg broja libanonskog stanovništva.<sup>9</sup> Stoga je prvo desetljeće svoga djelovanja Hezbollah bio najžešći kritičar postojećega političkog sustava Libanona,

### **Odluka o sudjelovanju na izborima održanima između 23. kolovoza i 11. listopada 1992. pokazala se presudnom za "libanonizaciju Hezbollaha"**

tražeći njegovu potpunu transformaciju iz međukonfesionalnog aranžmana u islamsku teokraciju poput one u Iranu. K tome, pripadnici iranske revolucionarne garde zaslužni su za inicijalnu obuku i kasniju opremnu mladih pripadnika vojnog krila Hezbollaha, dok je u pogledu autoriteta organizacija završnu riječ, u slučaju da se njezino kolektivno vodstvo ne može dogovoriti o određenom pitanju, prepustila iranske vrhovnom ajatolahu. Ta je koncepcijska odrednica krucijalno odredila buduću poziciju Hezbollaha nakon rata i *de jure* ga uvela u parlamentarnu akomodaciju njegovih interesa i ciljeva.

Kada je sa Sporazumom iz Taifa 1989. i njegovom potpunom implementacijom 1990. napokon završio građanski rat u Libanonu, u političkom se smislu malo toga promijenilo. Umjesto

omjera 6:5 u kojemu su maroniti i suniti dijelili političke i druge položaje nakon popisa 1932, novi je obrazac 50:50 izjednačio kršćane i muslimane. Libanonski predsjednik i dalje je trebao biti maronit, premijer sunit, a predsjednik parlamenta šijit. Unatoč prestanku manifestna oružanog sukoba, stara su politička suparništva ostala ista te je konflikt zapravo završio samoiscrpljivanjem. Nije bilo pobjednika, a novi akteri političkoga i društvenog života u Libanonu, poput Hezbolaha, tek su trebali odlučiti kojim će pravcem krenuti – institucionalnim ili izvaninstitucionalnim. Potonji se odabir činio logičnim rješenjem za Hezbolah zbog nekoliko razloga. Organizacija je od pokretanja 1982. svoje djelovanje temeljila isključivo na islamskom pravu i iz te je perspektive definirala svaku državnu zajednicu u čijim bi institucijama sudjelovala. Nadalje, postavljalo se pitanje je li islamsko pravo koje zagovara Hezbolah sumjerljivo s političkim sustavom Libanona i bi li u slučaju pristanka organizacije na libanonski tip predstavničke demokracije bila prekršena njegova temeljna načela. Prvi glavni tajnik Hezbolaha Subi al-Tufajli, koji je na tu dužnost izabran 1989, protivio se uključivanju Hezbolaha u politički sustav zemlje, ali o toj ključnoj odluci za postkonfliktni Libanon u kolektivnom vodstvu Hezbolaha (Madžlis al-Šura), koje je činilo dvanaest klerika, nije postojao konsenzus. Zato su se Hezbolahovi čelnici obratili iranskom vjerskom vođi Aliju Hamneiju, koji je 1989. naslijedio Ruholaha Homeinija, karizmatškog lidera svih šijita na Bliskom istoku, uključujući i one u Libanonu. Nakon svršetka iračko-iranskog rata i libanonskoga građanskog rata stanje se u regiji postupno stabiliziralo i postajalo sve zahvalnije za konstruktivna politička rješenja podalje od bojišnica. Ali Hamnei je u tom pravcu podržao uključivanje Hezbolaha u političke institucije Libanona, odnosno njegovo sudjelovanje na prvim postkonfliktnim parlamentarnim izborima 1992.<sup>10</sup> Od dvanaest članova Hezbolahova vodstva, deset je podržalo sudjelovanje na izborima, ali među njima nije bio i glavni tajnik koji je ubrzo napustio svoj položaj. Nakratko ga je naslijedio Abas al-Musavi kojega je 1992. u napadu helikopterom likvidirao Izrael. Otada je glavni tajnik Hasan Nasralah.

Odluka o sudjelovanju na izborima održanima između 23. kolovoza i 11. listopada 1992. pokazala se presudnom za "libanonizaciju Hezbolaha". Na njima je Hezbolah, što pojedinačno što u koaliciji, osvojio 12 od ukupno 128 mandata, zadržavši sve do danas nadzor nad desetak posto zastupničkih mjesta, što je u fragmentiranome libanonskom parlamentu značajan udjel. Organizacija se tako okrenula pragmatičnom ostvarivanju svog programa unutar postojećih institucija, ni na koji način ne dovodeći u pitanje ideje političkog islamizma i svoju borbu protiv Izraela. Uz to, unatoč odredbama Sporazuma iz Taifa Hezbolah nije razoružao svoje vojno krilo, što će se pokazati itekako važnim u Drugome libanonskom ratu 2006. u kojemu se Hezbolah suprotstavio izraelskoj intervenciji prikazujući svoj otpor kao pobjedu u jednomjesečnom sukobu. Time nije osigurao podršku samo šijitskog stanovništva u Libanonu, nego i mnogobrojnih maronita, sunita i Druza. Dva desetljeća nakon prvoga izbornog nastupa Hezbolah ne odustaje od "insajderskoga" političkog djelovanja. Dapače, sudjelovanjem u aktualnoj vladajućoj koaliciji postao je najčvršći stup libanonskog establišmenta, istodobno se profilirajući kao politički akter, pokretač niza soci-

jalnih, razvojnih i edukativnih programa te kao vojno-sigurnosna organizacija, osobito na područjima pod svojim političkim nadzorom na jugu zemlje i u dolini Beki, u dvije, uz Bejrut, ključne regije u zemlji.

## Božja stranka, s jedne strane, vodi klasičan institucionalni život, dok se s druge ne odriče prava na oružani otpor Izraelu kao arhetipskom neprijatelju kojemu ne priznaje ni pravo postojanja

Što se tiče međunarodnog položaja, Hezbolah se u Izraelu i Sjedinjenim Američkim Državama te u još nekim zemljama kvalificira kao teroristička organizacija (u Velikoj Britaniji samo njegovo vojno krilo), i to ne samo zbog svojih terorističkih napada tijekom građanskog sukoba, među kojima je najveći bilo sudjelovanje u bombaškom napadu na vojarne američkih i francuskih vojnih snaga u Bejrutu 1983,<sup>11</sup> te niza otmica, ubojstava i samoubilačkih napada, nego i zbog sumnjičenja za pomoć ili izvedbu terorističkih napada, poput onih u Argentini 1992. i 1994. u Singapuru 2002. te u Egiptu 2009. Hezbolahovi su najvažniji vanjskopolitički saveznici Iran i režim sirijskog predsjednika Bašara al-Asada. Pritom je Iran bezuvjetno pomagao i pomaže najutjecajniju šijitsku arapsku političku stranku na Bliskom istoku, dok je sirijski režim, osobito u vrijeme Hafeza al-Asada, svoju podršku pojedinim libanonskim frakcijama, uključujući i Hezbolah, uvijek uvjetovao vlastitim kratkoročnim interesima.

Dvadeset i dvije godine nakon svršetka libanonskoga građanskog rata koji je, uz manji ili veći intenzitet međusobnih sukoba gotovo svih uključenih strana bijesnio od 1975. do 1990, Hezbolah je parlamentarna stranka i član nove libanonske vlade. Kao dio službene vlasti izabrane na višestranačkim demokratskim izborima, Hezbolah ima posve drukčiju legitimnost nego tijekom rata i neposredno nakon njega te se i na njegove međunarodne kontakte i podrške, uključujući aktualni sukob u Siriji, gleda iz perspektive donositelja državnih odluka, a ne više protusustavske oporbe. Nadalje, ni Hezbolaha ni Iran ne odustaju od beskompromisne protuizraelske politike koja se ponajprije zrcali u njihovoj političkoj retorici. I dok oni poručuju da Izraelu kao državi nema mjesta na Bliskom istoku, izraelske vlasti smatraju Hezbolah jednom od najopasnijih terorističkih organizacija u regiji, a Iran trenutačno najvećom prijetnjom ionako krhkom miru na bliskoistočnom području. Teroristički napad na izraelske turiste u Bugarskoj ovog ljeta dodatno je zaostrio međusobne odnose, jer su postojeća verbalno posredovana neprijateljstva produbljena novim isključivostima. Što se tiče regionalnog trijumvirata Hezbolah-Iran-Sirija, on predstavlja stalan pritisak na jedva revitalizirane mirovne pregovore između izraelskih i palestinskih sudionika koji, i bez vanjskih zaoš-

travanja, zastaju na fundamentalnim pitanjima, poput gradnje izraelskih naselja na Zapadnoj obali. I dok je u ranijim desetljećima Izrael bio međunarodni subjekt koji je utjecao na unutar-libanonski konflikt, posljednjih godina upravo Hezbolah, koji je proizvod tog konflikta, postaje važan akter koji utječe na ostale aktere najtvrdokornijeg sukoba na Bliskom istoku – izraelsko-palestinskoga. K tome, nakon što je postigao relativan uspjeh u zasad posljednjemu ratnom obračunu s izraelskom vojskom 2006, Hezbolah je stekao širu podršku među arapskim stanovništvom u regiji. Tako Božja stranka, s jedne strane, vodi klasičan institucionalni život, dok se s druge ne odriče prava na oružani otpor Izraelu kao arhetipskom neprijatelju kojemu ne priznaje ni pravo postojanja. Pravo je pitanje kako je nekadašnjemu malo-brojnog pokretu uspjelo postati tako utjecajnim političkim akterom. I to unatoč svim ograničenjima: od djelovanja unutar nestabilnoga političkog sustava Libanona do manjinskoga ši-jitskog statusa u odnosu prema sunitskoj većini. Odgovor je u višestrukoj ratnoj i socijalnoj legitimaciji Hezbolaha te njegovim pravcima djelovanja i političkim odlukama koje su najčešće bile pragmatične naravi, što ih je učinilo održivima u duljem razdoblju u tako nestabilnoj državi i regiji kao što su Libanon i Bliski istok.

## Bilješke

- 1 Podrška „posebnim“ odnosima sa Sirijom na libanonskoj političkoj sceni ne ovisi o konfesionalnom ili ideološkom predznaku pojedinih stranaka, kao što se sirijska podrška pojedinim stranama u građanskom ratu u Libanonu mijenjala doslovce iz godine u godinu. Trenutačno vladajući prosirijski blok u Libanonu čine Slobodni patriotski savez maronitskog političara Mišela Aouna, dvije dominantno ši-jitske organizacije Amal i Hezbolah te neke manje stranke, kao što je Napredna socijalistička stranka koja predstavlja Druze. S druge strane, protusirijski blok čine većinom sunitiski Pokret za budućnost, ali i dvije maronitske stranke – Libanonske snage i Libanonski falangisti
- 2 Nadžibu Mikatiju prvi je premijerski mandat trajao od travnja do srpnja 2005.
- 3 “Libanonizacija Hezbolaha” pripisuje se njegovu duhovnom vođi, velikom ajatolahu Mohamedu Huseinu Fadlalahu (1935-2010), koji se nakon svršetka građanskog rata zauzeo za sveobuhvatno uključivanje organizacije u politički život Libanona te za suradnju s ostalim vjerskim skupinama, poglavito s kršćanima.
- 4 Predsjednik Libanonske Republike tradicionalno je maronit, a bira se apsolutnom većinom glasova zastupnika u parlamentu na jedan šestogodišnji mandat. To je u uvjetima političkih podjela nerijetko dovodilo do kriza, jer su predsjednici ili njihovi pokrovitelji nastojali ustavnim amandmanima produljiti jednokratni mandat.
- 5 Aktualni zakon koji regulira libanonske parlamentarne izbore usvojen je 2008, a postulira većinski model u 26 višemandatnih okruga u kojima se bira od 2 do 10 kandidata. Administrativne pokrajine poklapaju se s izbornim okruzima, osim u dva slučaja: na jugu zemlje dvije su pokrajine spojene u jedan okrug, a jedna je pokrajina podijeljena na dva izborna okruga. Birači imaju onoliko glasova koliko se u okrugu bira kandidata, pri čemu je u svakom okrugu točno određen broj kandidata iz svake od pojedinih konfesionalnih skupina (primjerice, u najvećemu, trećem bejrutskom okrugu od deset kandidata, pet pripada sunitima, a po jedan ši-jitima, Druzima, grčkim pravoslavicima, evan-gelicima i maronitima). U okrugu su izabrani oni kandidati koji dobiju relativnu većinu glasova, uz uvjet da se poštuju konfesionalne kvote. Birači neovisno o svojoj konfesionalnoj pripadnosti glasuju za sve kandidate te je uobičajeno da pojedine političke opcije različitih vjerskih i ideoloških predznaka sklapaju predizborne koalicije, usmjeravajući tako u izboru kandidata iz različitih skupina. Zanimljivo je da je glasački listić na izborima u Libanonu prazan te na njemu birači sami ispisuju svoje preferencije ili već unaprijed na biračko mjesto donose vlastiti glasački listić s izabranim kandidatima.
- 6 Izraelska je intervencija počela 6. lipnja 1982, a nazvana je Operacija “Mir za Galileju” s obzirom na to da je Izrael opravdao svoju invaziju na jug Libanona zaštitom sjevernog dijela svog teritorija od učestalih napada snaga PLO-a, kao i optužbama da je PLO odgovoran za atentat na izraelskog veleposlanika u Londomu Šlomu Argova. Taj se dio građanskog rata u Libanonu naziva i Libanonskim ratom, Petim arapsko-izraelskim ratom ili pak Prvim libanonskim ratom s obzirom na konflikt iz srpnja i kolovoza 2006. koji je nazvan Drugim libanonskim ratom. Službeno je završio 17. svibnja 1983.
- 7 Osvrćući se na nastanak Hezbolaha na početku izraelske intervencije 1982, bivši izraelski premijer Ehud Barak izjavio je za časopis *Newsweek* u vrijeme Drugoga libanonskog rata u srpnju 2006. sljedeće: “Kada smo ušli u Libanon..., ondje nije bilo Hezbolaha. Šijiti su nas dočekali s mirisnom rižom i cvijećem. Naša je nazočnost stvorila Hezbolah” (nav. u: Norton, 2007:33).
- 8 Najvažniji je ši-jitski vođa do svog nestanka u Libiji u kolovozu 1978. (pretpostavlja se da ga je dao likvidirati libijski vođa Muamer Gadafi) bio karizmatični Musa al-Sadr, poznatiji kao Imam Musa.
- 9 S obzirom na to da je posljednji službeni popis stanovništva u Libanonu proveden 1932, danas se može samo spekulirati o postocima pojedinih konfesija u zemlji. I dok u etničkom smislu 95 posto Libanonaca čine Arapi, vjerski sastav čine muslimani (59,7 posto), kršćani (39 posto) i ostali (1,3 posto). Među muslimanima, vjeruje se, danas relativnu većinu čine ši-jiti (prema: Surratt, 2005:334).
- 10 Prethodni parlamentarni izbori u Libanonu održani su 1972, a kraj rata živ je dočekao 71 zastupnik prijeratnog saziva parlamenta. Ti su zastupnici, točnije njih 62, sudjelovali u završnim mirovnim pregovorima u Saudijskoj Arabiji, koji su rezultirali Sporazumom iz Taifa 22. listopada 1989.
- 11 Napad je 23. listopada 1983. predvodio Islamski džihad, a poginuo je 241 američki i 58 francuskih vojnika koji su u Libanon stigli u kolovozu 1982. kako bi spriječili još veću eskalaciju sukoba.

### Literatura

- Hamzeh, N. (1993). Lebanon's Hizbullah: from Islamic revolution to parliamentary accommodation. *Third World Quarterly*. (14) 2.
- Khatab, S., Bouma, G. D. (2007). *Democracy in Islam*. London i New York: Routledge.
- Krayem, H. (2007). *Political Parties and Electoral Systems in Lebanon and Israel: Interactive Reinforcement*. Beirut: American University of Beirut.
- Milton-Edwards, B., Hinchcliffe P. (2001). *Conflicts in the Middle East since 1945*. London i New York: Routledge.
- Norton, A. R. (2007). *Hezbollah: A Short History*. Princeton i Oxford: Princeton University Press.
- Surrat, R. (ur.) (2005). *The Middle East*. Washington: CQ Press.
- Yambert, K. (ur.) (2006). *The Contemporary Middle East*. Boulder i Oxford: Westview Press. ■